

Folkhälsopolitikens målområden.

Målområde 8: En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhällliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Folkhälsopolitiken har åtta målområden. Målområde 8 handlar om en jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

För att åstadkomma en god och jämlik hälsa är det viktigt att hälso- och sjukvården arbetar hälsofrämjande och förebyggande med ett systematiskt jämlikhetsfokus, och utgår från patientens behov och möjligheter.

Målområde 8 innehåller följande fokusområden:

- Tillgänglighet för att möta olika behov
- Vårdmöten som är hälsofrämjande och skapar förutsättningar för jämlika insatser och resultat
- Hälso- och sjukvårdens hälsofrämjande och förebyggande arbete
- En god, tillgänglig och jämlik tandvård
- Att hälso- och sjukvården leder, styr och organiserar sin verksamhet i syfte att ge förutsättningar för en jämlik vård

Jämlik vård handlar inte om att ge samma vård till alla utan om att erbjuda och ge alla hälso- och sjukvård utifrån behov och på lika villkor (1, 2). I hälso- och sjukvårdslagen framgår att målet med hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. De med störst behov ska ges företräde och hälso- och sjukvården ska arbeta för att förebygga

ohälsa. I primärvårdens grunduppdrag ingår att tillhandahålla förebyggande insatser utifrån såväl befolkningens behov som patientens individuella behov och förutsättningar (3).

Tillgänglighet för att möta olika behov

En god och jämlik hälsa förutsätter att vården är tillgänglig för alla som behöver hälso- och sjukvård. Det förekommer att personer avstår från att söka vård trots upplevt behov. Det kan bero på att man inte har råd, att den typen av vård som behövs inte finns tillgänglig där man bor, att man upplevt sig diskriminerad eller inte tror att man skulle få hjälp. Det kan också handla om att man inte vet hur man kontaktar vården eller vart man ska vända sig (1, 4).

Vårdmöten som är hälsofrämjande och skapar förutsättningar för jämlika insatser och resultat

Bemötandet och upplevelsen av vårdmötet har betydelse för att skapa jämlika insatser och resultat. Tidigare upplevelser av vårdmöten kan påverka både om och när patienten söker vård. Ett hälsofrämjande vårdmöte kännetecknas av patient- och personcentrering, stödjande av patientens psykosociala resurser, ett icke-diskriminerande förhållningssätt, information och kommunikation som patienten förstår samt kontinuitet i vårdkontakten. Det är viktigt att patienten känner sig delaktig i vårdmötet(1).

Hälso- och sjukvårdens hälsofrämjande och förebyggande arbete

Hälso- och sjukvårdens hälsofrämjande arbete stödjer invånarnas förmågor och förutsättningar att ta hand om sin hälsa samt stärker den självupplevda hälsan (5–6). Hälso- och sjukvården ska också arbeta för att förebygga ohälsa (5). Ett exempel är primärvårdens samtal om lev-

nadsvanor med patienten. Även riktade hälsoundersökningar, framför allt kopplade till hälsosamtal, kan ha positiv effekt på hälsan och på sociala skillnader i hälsa (1). Ett högt och jämlikt deltagande i screening för att förebygga allvarliga sjukdomar och i det allmänna vaccinationsprogrammet för barn är också centrala delar i arbetet (1).

En god, tillgänglig och jämlik tandvård

Dålig tandhälsa är ett problem i sig, men kopplar även till sjukdomar såsom diabetes och hjärt- och kärlsjukdom. Det förebyggande arbetet i tandvården har generellt varit framgångsrikt, men det behövs fler åtgärder för att minska skillnaderna i tandhälsa mellan grupper. Exempelvis är tandhälsan bättre för personer med hög utbildningsnivå medan inkomst och födelseland har betydelse för vilka som avstår tandvård trots behov (7).

Att hälso- och sjukvården leder, styr och organiserar sin verksamhet i syfte att ge förutsättningar för en jämlik vård

Jämlik vård innebär att hälso- och sjukvård ska erbjudas och ges på lika villkor till alla oavsett t.ex. bostadsort, ålder, kön, funktionsnedsättning, utbildning, social ställning, födelseland, etnisk och religiös tillhörighet, juridisk ställning eller sexuell läggning (1). Det finns omotiverade skillnader i både insatser och resultat mellan olika grupper (1, 8). Det är viktigt att hälso- och sjukvårdens verksamhet styrs och organiseras på ett sätt som skapar förutsättningar för en jämlik vård, både vad gäller tillgång till vård och kvalitet i behandlande, främjande och förebyggande insatser (1, 8). Hälso- och sjukvården kan behöva samordnas över organisationsgränserna och samverkan behövs även med andra aktörer (3, 9).

Uppföljning av målområde 8

För målområde 8 är kärnindikatorerna:

- Avstått läkarvård trots upplevt behov
- MPR-vaccination, barn
- Avstått tandläkarvård p.g.a. ekonomiska skäl trots behov

Folkhälsomyndigheten har även tagit fram en större uppsättning indikatorer för att spegla samtliga fokusområden. Mer information om indikatorer och uppföljning av målområdena finns på Folkhälsomyndighetens webbplats.

Målområde 8 och Agenda 2030

Målområdet En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård, har kopplingar till Agenda 2030 och flera av de globala målen, inte minst det globala målet 3 om hälsa och välbefinnande som syftar till att säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar (10). Hälso- och sjukvårdens hälsofrämjande och förebyggande arbete samt tillgänglighet till vård berör flera delmål. Ett exempel är delmålet om allmän hälso- och sjukvård för alla, som även skyddar mot ekonomisk risk samt ger tillgång till grundläggande hälso- och sjukvård av god kvalitet och till säkra, effektiva och ekonomiskt överkomliga grundläggande läkemedel och vaccin av god kvalitet.

Myndigheter inom målområdet

Många myndigheter har ansvar för frågor som är av betydelse för målområde 8. Följande myndigheter kan ha särskild betydelse för att stärka möjligheterna till jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård: Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och Skolverket. Även vissa tvärsektorieella myndigheters arbete kan ha betydelse för målområdet.

Referenser

1. Kommissionen för jämlik hälsa. Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa: förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa. SOU 2017:47.
2. Utredningen Styrning för en mer jämlik vård. Digifysiskt vårdval: tillgänglig primärvård basera på behov och kontinuitet. SOU 2019:42.
3. Hälso- och sjukvårdslag (SFS 2017:30).
4. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. Nationell uppföljning av hälso- och sjukvården 2022: indikatorer på kvalitet, jämlikhet och effektivitet. Stockholm: Myndigheten för vård- och omsorgsanalys; 2019. PM 2022:3.
5. Kunskapsguiden. Om att främja hälsa och förebygga ohälsa [Internet]. Stockholm: Socialstyrelsen; 2021.
6. Ottawa Charter for Health Promotion. Health Promot Internat. 1986;1(4):405.
7. Utredningen om jämlik tandhälsa. När behovet får styra: ett tandvårdssystem för en mer jämlik tandhälsa. SOU 2021:8.
8. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. En mer jämlik vård är möjlig: analys av omotiverade skillnader i vård, behandling och bemötande. Stockholm: Myndigheten för vård- och omsorgsanalys; 2014. Rapport 2014:7.
9. Utredningen Samordnad utveckling för god och nära vård. God och nära vård: en reform för ett hållbart hälso- och sjukvårdssystem. SOU 2020:19.
10. SCB. Statistisk lägesbild 2022: genomförandet av Agenda 2030 i Sverige. Solna: SCB; 2022.